

A PORVAI BIODIVERZITÁS NAP KUTATÁSI TERÜLETÉNEK ÉLŐHELYTÉRKÉPE

ORTMANN-NÉ AJKAI ADRIENNE¹ – MORSCHHAUSER TAMÁS²

¹Pécsi Tudományegyetem Környezettudományi Intézet
Ökológiai és Hidrobiológia Tanszék
H-7624 Pécs, Ifjúság u. 6.,
aadrienn@gamma.ttk.pte.hu

²Pécsi Tudományegyetem Biológiai Intézet
Növényrendszertani és Geobotanikai Tanszék
H-7624 Pécs, Ifjúság u. 6.
morsi@gamma.ttk.pte.hu

ORTMANN-NÉ AJKAI, A. – MORSCHAUER, T.: *Habitat map of study area of Biodiversity Day near Porva (Central Hungary)*

Abstract: During the 2008 Biodiversity Day around Porva village (Northern Bakony, middle mountain region, mesophilous forest zone) 17 habitat types were found. Western, more natural part of study area is covered by hornbeam-oak and beech forests and alder groves, with small fragments of acidophilous beech and ravine forests. Hódos-ér valley and the surrounding hillslopes are covered by secondary wet meadows and dry grasslands with a narrow gallery of willows and alders along the stream.

Keywords: biodiversity, Hungary, Porva, habitat map, mesophilous forests, alder groves, secondary grasslands

Bevezetés

Egy táj, vagy tájrészlet fajgazdagsága jelentős mértékben függ a benne előforduló élőhelyek (habitatok) sokféleségétől. E diverzitásnak is többféle eleme mérhető, legegyszerűbb az élőhelyek számának megadása egy megfelelő élőhely osztályozási rendszer alapján (STANDOVÁR & PRIMACK 2001). Az élőhely-diverzitás felmérése egy széles skálájú taxonómiai diverzitás vizsgálat számára fontos háttérinformációkat tartalmaz.

Vizsgálati terület és módszer

Porva község a Dunántúli-középhegységben, a Bakonyvidék középtáj Északi-Bakony kistájcsoportjához tartozó Bakonyi-kismedencék egyikében, a vegetációs tájbeosztás szerint a Keleti-Bakony kistájban fekszik (KIRÁLY et al.2008). A potenciális vegetáció ZÓLYOMI (1989) térképe szerint szubmontán gyertyános-tölgyesek és bükkösök. A kismedencék kultúrtáj-szigeteket képeznek az egyébként túlnyomórészt erdővel borított Bakonyban, természetközeli növényzetük közepesen gyakori képviselői a hajdani erdők – bükkösök, gyertyános kocsánytalan tölgyesek, égerligetek maradványfoltjai (K5, K2, J5), őshonos fafajú telepített erdők (RC) és többé-kevésbé felhagyott, cserjésedő (P2a, P2b) vagy szántókon regenerálódó (OB, OC) gyepek (E1, E2) képezik. Ritkán szikla- és szurdokerdők (LY1, LY4), irtásrétek (H4), és a völgyaljak nedves élőhelyei (B2, B4, B5, D34, RA, RB, K1a) és hagyományos gyümölcsösök (P7) is előfordulnak (BÖLÖNI és BAUER 2008).

A Bakony flórájával legtöbbet Bauer N. és Galambos I. (részletesen lásd a következő cikkben), vegetációjával legkorábban PILLITZ (1908, 1910), majd FEKETE (1964), egyes növénytársulásaival Kevey B., Borhidi A. (KEVEY és BORHIDI 2001, 2002, KEVEY 2004, 2005) és Bauer (BAUER 2006, BAUER és KENYERES 2006) foglalkoztak.

A Biodiverzitás Nap kutatási területét a MÉTA felmérés (MOLNÁR et al. 2007, www.novenyzetiterkep.hu) során is Bauer N. mérte fel (Kvadrát azonosító: 8672.4. érintett hatszögek: G07, H07, F08, G08, F09, G09, H09, I09)

A 3. Magyar Biodiverzitás Nap 2 napos terepi felmérése során (2008. június) a szerzők 1:25 000 műholdfelvételt alapnak használva terepi bejárás alapján készítettek élőhelytérkép vázlatot (**1. ábra**). Az elkülönített egységek és az élőhelyi adatok gyűjtése és dokumentálása a MÉTA felmérés módszerét, élőhely-kategóriáit követve (MOLNÁR et al. 2007) történt. Az élőhelyfoltokat a helyi sajátosságok kiemelésével mutatjuk be.

Eredmények

A MÉTA adatbázis szerint (www.novenyzetiterkep.hu, BAUER adatai) a várható élőhelyek, és *dőlten* a Biodiverzitás Nap során megtalált újabbak:

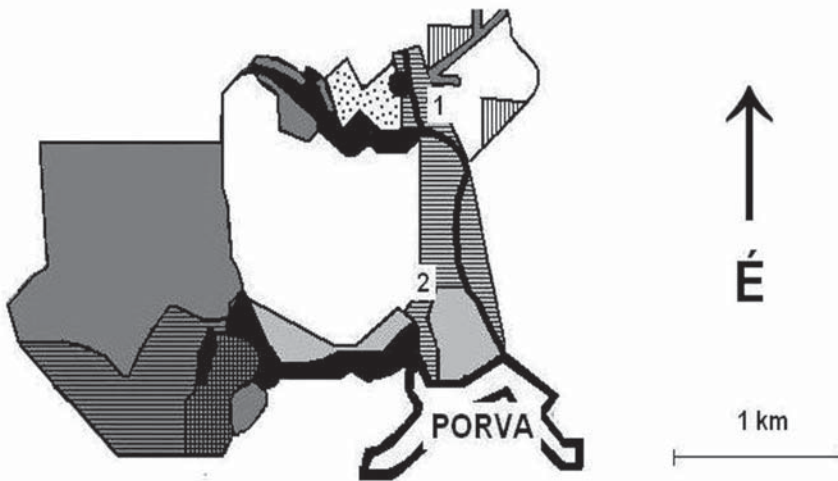
Természetközeli élőhelyek (7)

B1a	<i>Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások</i>
B5	Nem zombékoló magassásrétek
J5	Égerligetek
K2	Gyertyános-kocsánytalan tölgyesek
K5	Bükkösök
K7a	<i>Mészkerülő bükkösök (fragmentum)</i>
LY1	<i>Szurdokerdők (fragmentum)</i>

Antropogén természetközeli élőhelyek (8)

D34	Mocsárrétek
E1	Franciaperjés rétek (felhagyott legelő)

A porvai Biodiverzitás Nap (2008) mintaterület élőhelytérképe

Üde erdők (K, LY)	Fűz, éger fasor (RA)
Nedves erdők (J, R)	Szántón regenerálódó gyepek (OC)
Kőrises (RB)	Szántó
Fenyves (RC)	Porva belterület
Mocsárrét (D34)	Fragmentumok:
Gyomos mocsárrét (D34-OB)	1 Száraz gyepek (H5a)
Kaszálórét (E1)	2 Magassásos (B5)

1. ábra: A porvai Biodiverzitás Nap mintaterület élőhelytérképe

- H5a *Kötött talajú sztyeprétek (töredék löszmélyút szegélyében)*
 P2a *Üde cserjések*
 P2b *Töviskes (száraz) cserjések*
 RA *Őshonos fafajú fasorok: éger-fűz (patak mellett) és száraz fasor (útszélén)*
 RB *Puhafás pionír és jellegtelen erdők (égeres, füzes)*
 RC *Hazai fafajokból álló jellegtelen, pionír jellegű erdők: kőrises, nyíres*

Leromlott élőhelyek (2):

- OB *Jellegtelen üde gyepek*
 OC *Jellegtelen száraz gyepek (felhagyott szántó *Dactylis glomerata* gyepe (valószínű vetett))*
 RC *Hazai fafajokból álló jellegtelen, tájidegen erdők: telepített fenyves*

A terület MÉTA adatbázisban található élőhelylistája (BAUER 2004, www.novenyzetiterkep.hu) a részletes bejárásnak köszönhetően kis területű élőhelyekkel: nádas (B1a) és nagyon fragmentális élőhelyekkel: száraz gyepek (H5a), szurdokerdő LY1), valamint másodlagos élőhelytípusokkal (RA, RB, RC, OB, OC) bővült.

Nagyobb területi egységek élőhelyeinek, élőhelykomplexeinek részletes jellemzése

1. Hódos-ér melletti erdőtömb

A falutól nyugatra, a Hódos-ér melletti erdők őrzik legépebben az eredeti középhegységi vegetációt: a patakok mentén égerligeteket, a hegyoldalakon mezofil erdőket találunk.

A Hódos-értől északra fekvő erdő összefüggő, idős állomány. Túlnyomórészt gyertyános-tölgyes (K2), a párhuzamosan sorakozó mély horhosvölgyekben kisebb bükkös állományokkal (K5), a horhosok alján szivárgóvízes foltokkal.

A pataktól D-re fekvő Zsidó-erdőben kevesebb a természetközeli állomány. A hegyoldal É-i fekvése miatt itt a bükkös (K5) a jellemzőbb, de az idős állományok vágásra előkészítettek, erősen degradált gyepszinttel, előrevetítve, hogy ez az élőhely a közeljövőben megszűnik. A patak melletti meredek, kisavanyodó oldalakon kisebb mészkerülő bükkös állományok (K7a) is megjelennek.

Ezen a részen telepített erdeifenyvest (RC), kőrisest és nyírest (RB) is találunk. A völgyek oldalában hársas, páfrányos szurdokerdő (LY1), aljában a szivárgóvízes részeken nagyon kicsi égerliget-fragmentumok (J5) találhatóak. Az egész D-i tömbben erős a vadjárás.

2. Völgyalji gyepek

Az erdőtömböt elhagyva a Hódos-ér mellett telepített, gyomos aljnövényzetű égerest (RB) találunk, ami lejjebb patakkísérő fasorrá (RA) keskenyedik, majd a falu határában ismét kiszélesedik, szép, természetközeli, sásos aljnövényzetű füzeset (RB) alkotva. A patak mentén továbbhaladva a völgy alján – a dombvidéki falvak hagyományos tájhasználatának megfelelően – másodlagos gyepeket, többé-kevésbé használt mocsárréteket (D34) találunk. A gyepeket a faluhoz

közelebb eső részen kaszálják, a falu alatt, attól É-ra erősen legeltetik, az utóbbi állományok degradáltak, fajszegények. A kaszált gyepek az éppen még le nem kaszált részek felmérése alapján fajgazdagok, értékesek. A patak mentét füzes fa- és cserjesor (RA, P2a) kíséri végig.

3. Horhosokkal szabdaltnak, gyepes domboldalak

A mintaterület keleti részén a dombok erdőit már kiirtották, helyüket szántók, másodlagos gyepek (dombvidéki legelők, kaszálók, E1), és szántókból regenerálódó gyepek (OC) foglalták el. A mélyutak szegélyén apró szárazgyep-fragmentumokat (H5a) is találtunk. A művelésre alkalmatlan horhosokban szurdokerdő-töredékek (LY1) maradtak fenn.

A domboldali mezofil gyepeket (E1) korábban legeltették, ma ennek hiányában cserjésednek (P2b), erdősödnek, foltokban gyomosodnak is. Súlyos károkat okoz a motokrossz. Igazi szárazgyepek csak nagyon kis foltokban, a löszbe vágódott mélyutak szegélyén találhatóak, jelezve, hogy középhegységi, mezofil erdők övében járunk.

A völgy keleti oldalának két horhosa közül az északabbi növényzete értékes, a déli sokkal degradáltabb. A nyugati oldal hosszú, égerligetes horhosáról külön szólunk.

4. Égeres horhos

A mintaterület északi részén található hosszú horhos alján jellegzetes patak menti égerliget (J5) húzódik, főleg magassásos (B5) aljnövényzettel, a nyíltabb helyeken dombvidéki magaskórosokkal (D6). A hűvös élőhelyet kedvelik a vadak, sűrű vadcsapások hálózják be, több dagonyát is láttunk. A horhos oldalait a zonális gyertyános-tölgyes társulás (K2) borítja.

Összegzés

A porvai Biodiverzitás Nap során a mintaterületen 2008. júniusában 17 élőhelytípust azonosítottunk. Az eredeti erdővegetáció képviselői a gyertyános-tölgyesek, bükkösök, égerligetek és szurdokerdők; a Hódos-ér mentén égeres, füzes fasor és másodlagos mocsárterek, kis nádas és magassásos foltok, a domboldalakon kaszálók jellemzők. A terület nyugati része és a patakkísérő égeresek jó természeti állapotúak, a többi terület közepesen degradált (telepített erdők, túllegeltetett, illetve felhagyott gyepek).

Irodalom

- BAUER, N. (2006): Open sandy grasslands of the Bakony region – *Studia Botanica Hungarica* **37**: 5-33.
- BAUER, N. & KENYERES, Z. (2006): Data to the microclimate of some characteristic grassland associations of the Transdanubian mountains – *Acta Botanica Hungarica*, **48**: 9-27.
- BÖLÖNI, J., KUN, A. & MOLNÁR, ZS. (2003): Élőhelyismereti útmutató 1.0. "Magyarország növényzeti örökségének felmérése és összehasonlító értékelése" Adatminőség-ellenőrzési Munkacsoport. MTA ÖBKI Vácrátót, 1-213. p. www.novenyzetiterkep.hu
- BÖLÖNI, J., MOLNÁR, ZS., ILLYÉS, E., KUN, A. (2007): A new habitat classification and manual for standardized habitat mapping. – *Annali di Botanica (nuova serie)* **7**: 55-76.

- BÖLÖNI, J., BAUER, N. (2008): Bakonyi-kismedencék – In: KIRÁLY G., MOLNÁR Zs., BÖLÖNI J., CSIKY J., VOJTKÓ, A. (szerk.): Magyarország földrajzi kistájainak növényzete – MTA ÖBKI, Vácrátót, pp.150.
- FEKETE, G. (1964): A Bakony növénytakarója – In: A Bakony természettudományi kutatásainak eredményei **1**. Veszprém, pp 55.
- KEVEY, B. – BORHIDI, A. (2001): Egy új erdőátársulás a Bakonyban (*Veratro nigri-Fraxinetum ornii*) – *Folia Musei Historico-naturalis Bakonyiensis* **19**: 37-54.
- KEVEY, B., BORHIDI, A. (2002): Top-forests (*Veratro nigri-Fraxinetum ornii*) of the Bakony Mountains – *Acta Botanica Hungarica* **44**: 85-115.
- KEVEY, B. (2004): A Bakonyalja homokvidékének erdei. II. Homoki erdeifenyvesek – *Festuco vaginatae-Pinetum sylvestris* Soó (1931) 1971. – *Folia Musei Historico-naturalis Bakonyiensis* **21**: 25-31.
- KEVEY, B. (2005): A Bakonyalja homokvidékének erdei. II. Homoki erdeifenyvesek - *Festuco vaginatae-Pinetum sylvestris* Soó (1931) 1971. – *Folia Musei historico-naturalis Bakonyiensis* **22**: 21-44.
- KIRÁLY, G., MOLNÁR, Zs., BÖLÖNI, J., CSIKY, J., VOJTKÓ, A. (szerk.) (2008): Magyarország földrajzi kistájainak növényzete – MTA ÖBKI, Vácrátót, pp. 248.
- MÉTA adatbázis www.novenyzetiterkep.hu
- MOLNÁR, Zs., BARTHA, S., T. SEREGÉLYES, T., ILLYÉS, E., BOTTA-DUKÁT, Z, TÍMÁR, G., HORVÁTH, F., RÉVÉSZ, A., KUN, A., BÖLÖNI, J., BIRÓ, M., BODONCZI, L., DEÁK, Á.J., FOGARASI, P., HORVÁTH, A., ISÉPY, I., KARAS, L. KECSKÉS, F., MOLNÁR, Cs., ORTMANN-NÉ AJKAI, A., RÉV, Sz. (2007): A grid-based, satellite-image supported, multi-attributed vegetation mapping method (MÉTA) – *Folia Geobotanica* **42**: 225-247.
- PILLITZ, B. (1908) Veszprém vármegye növényzete. **1**. Közlemény. Veszprém, Krausz Ny.– Veszprémvármegyei Múzeum kiadványai **2**. pp. 64.
- PILLITZ, B. (1910): Veszprém vármegye növényzete. **2**. Közlemény. Veszprém, Krausz Ny. – Veszprémvármegyei Múzeum kiadványai **4**: 65-167
- STANDOVÁR, T. & R. B. PRIMACK (2001): A természetvédelmi biológia alapjai – Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. pp. 542.
- ZÓLYOMI, B. (1989): Magyarország természetes növénytakarója – In: PÉCSI M. (ed): Nemzeti Atlasz. Kartográfiai Vállalat, Bp., pp. 89.

Received April 12, 2010

Accepted August 03, 2010